

Nederlands
Jeugdinstituut

Mediawijsheid bij kinderen met een lvb

Een verkenning naar ervaringen in de praktijk

© 2018 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Aanbevolen referentie: Nikken, P., Berns, J., & van Beekhoven, E. (2018). *Mediawijsheid bij kinderen met een lvb: Een verkenning naar ervaringen in de praktijk*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Het Nederlands Jeugdinstituut bedankt Kennisnet en De OnderwijsSpecialisten voor de ondersteuning en samenwerking bij het verzamelen van gegevens voor dit rapport.

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

030 - 230 63 44

www.nji.nl

info@nji.nl

Inhoudsopgave

1	Aanleiding.....	4
2	Theoretisch kader.....	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Om wie gaat het?	5
2.3	Wat media voor kinderen met een lvb betekenen	6
2.4	Voorlopige aandachtspunten	8
3	Verkenning van de beroepspraktijk	10
3.1	Procedure en respondenten.....	10
3.2	Kenmerken van de beroepskrachten	10
3.2.1	<i>Werkomgeving, leeftijd en geslacht</i>	<i>10</i>
3.2.2	<i>Werkervaring en mate van contact met kinderen met een beperking.....</i>	<i>11</i>
3.2.3	<i>Type beperkingen waar beroepskrachten mee van doen hebben.....</i>	<i>12</i>
3.2.4	<i>Eigen mediawijsheid volgens beroepskrachten</i>	<i>12</i>
3.3	Mediagebruik van kinderen met een beperking.....	12
3.3.1	<i>Apparaten die gebruikt worden</i>	<i>12</i>
3.3.2	<i>Media voor school/instelling of zichzelf.....</i>	<i>13</i>
3.4	Opvattingen over het mediagebruik van kinderen	14
3.4.1	<i>Zijn media behulpzaam of eerder probleem veroorzakend?.....</i>	<i>14</i>
3.4.2	<i>Problemen met mediagebruik</i>	<i>15</i>
3.4.3	<i>Inzet van digitale methodieken of applicaties door beroepskrachten</i>	<i>16</i>
3.4.4	<i>Behoefte aan ondersteuning</i>	<i>18</i>
3.5	Conclusie	19
4	Hoe verder?	21
4.1.1	<i>Een eerste stap naar een handelingsperspectief</i>	<i>21</i>
5	Literatuur	23

1 Aanleiding

In 2018 heeft Mediawijzer.net een kwartiermakersgroep georganiseerd om het thema van mediawijsheid bij kinderen met een licht verstandelijke beperking (lvb) met experts uit verschillende disciplines te verkennen. De kwartiermakersgroep ging na welke problemen er in de praktijk spelen en hoe deze problemen het best aangepakt kunnen worden. Resultaat van deze sessies is onder andere geweest dat meer inzicht nodig was in wat eerder onderzoek naar mediagebruik door kinderen met een lvb kan vertellen, en hoe de huidige praktijksituatie er in Nederland uitziet. Met dat inzicht kan voor een op te stellen actieplan beter aangegeven worden, welke inzet er in de toekomst nodig is en welke (beleids)aanpak daarbij het meest effectief is.

Mediawijzer.net heeft in het kader van het actieplan Media en kinderen met een LVB het Nederlands Jeugdinstituut gevraagd a) theoretisch te onderbouwen waarom (meer) gestructureerde aandacht voor mediagebruik door kinderen met een LVB in het huidige stelsel van jeugdzorg en speciaal onderwijs wenselijk is, en b) wat er momenteel aan middelen en instrumenten voor beroepskrachten voorhanden is (praktische stand van zaken) als het gaat om het mediawijzer maken van deze jeugdigen. Daaraan gekoppeld zou een quickscan gemaakt worden van de kwaliteit en effectiviteit van de middelen die gebruikt worden. Tot slot, is gevraagd om op basis van deze twee stappen een theoretisch model te ontwikkelen waarin mediacompetenties worden belicht in samenhang met tools als de Mediadiamant of de toolbox Mediaopvoeding.

Dit rapport geeft inzicht in de theorie en daarnaast in hoe momenteel omgegaan wordt met kinderen met een lvb en hun mediagebruik in de huidige praktijk van het (speciaal) onderwijs en de zorgsector in Nederland. Omdat gebleken is dat die praktijk nog heel veel stappen moeten maken, is er vooralsnog geen quickscan gerealiseerd. Het aantal middelen dat momenteel gebruikt wordt is daarvoor te beperkt. Het theoretisch model volgt later.

2 Theoretisch kader

2.1 Inleiding

Media zijn niet meer weg te denken uit de huidige samenleving en jong en oud maken er elke dag veel gebruik van. Ook kinderen met een licht verstandelijke beperking (lvb) hebben telefoons, tablets of laptops en kijken televisie en films. Anders dan bij 'gewone' kinderen, kan het gebruik van media door kinderen met een lvb echter om twee redenen meer uitdagend zijn¹.

Ten eerste, net als 'gewone' kinderen moeten kinderen met een lvb leren hoe je mediawijs gebruik maakt van de technologie om negatieve media-effecten te voorkomen en vooral positieve uitkomsten te benutten. Kinderen moeten weten met welke media ze te maken hebben en hoe en wat ze daar kunnen aantreffen, hoe ze mediatechnologieën kunnen gebruiken, hoe ze daarmee kunnen communiceren en zichzelf kunnen uiten, en hoe ze zich met media kunnen ontwikkelen. De mediacompetenties zoals opgesteld door Mediawijzer.net gelden dus ook voor kinderen met een lvb. Echter, doordat kinderen met een lvb meer moeite hebben om dingen te begrijpen en te onthouden zijn zulke competenties lastiger te realiseren.

Daarnaast geldt, als tweede, dat kinderen met een lvb meer ondersteuning van ouders of hulpverleners nodig hebben dan 'gewone' kinderen, maar dat die steun bij hun mediagebruik helemaal niet zo vanzelfsprekend is. Waar ouders en docenten van 'gewone' kinderen het al lastig kunnen vinden om hun kinderen goed te begeleiden en op te voeden met zoveel media om hen heen, kan dat voor ouders en verzorgers van kinderen met een lvb nog moeilijker zijn, wat weer tot de volgende twee problemen kan leiden. Uit bescherming kunnen kinderen met een lvb relatief vaker worden weggehouden van media waardoor ze minder kans hebben om de mediawijsheidcompetenties aan te leren en minder kunnen profiteren van de kansen die media ook voor hen bieden. Daarnaast kan het zijn dat de opvoeders te weinig vaardigheden hebben om kinderen met een lvb goed te ondersteunen. Hieronder werken we deze probleemanalyse verder uit.

2.2 Om wie gaat het?

Er is geen eenduidige definitie voor een licht verstandelijke beperking². Met de term licht verstandelijke beperking (lvb) worden in de Nederlandse praktijk³ vaak mensen aangeduid met een IQ van tussen de 50 en 85 en met bijkomende problemen op het gebied van sociale aanpassing en sociale redzaamheid, en of leerproblemen, een psychiatrische stoornis, lichamelijke problemen, of problemen in het gezin.

Volgens de DSM-V heeft iemand daarentegen een verstandelijke beperking wanneer sprake is van de volgende drie criteria:

- Beperkingen in verstandelijk functioneren, waaronder bijvoorbeeld probleem oplossen, redeneren, plannen, abstract denken en beslissen of oordelen. Doorgaans is hiervan sprake bij een IQ van ongeveer 70 of lager bij een individueel toegepaste IQ-test;
- Er zijn, rekening houdend met de leeftijd en culturele achtergrond, gelijktijdig tekorten of beperkingen van het aanpassingsgedrag op ten minste twee van de volgende terreinen:

¹ Pijpers (2014); Vergeer & Nikken (2015)

² www.kenniscentrum-kjp.nl/Professionals/Verstandelijk-beperkten/Inleiding-15/Algemeen-16

³ De Beer (2011)

communicatie, zelfverzorging, zelfstandig kunnen wonen, sociale en relationele vaardigheden, gebruikmaken van gemeenschapsvoorzieningen, zelfstandig beslissingen nemen, functionele intellectuele vaardigheden, werk, ontspanning, gezondheid en veiligheid;

- Deze bovenstaande beperkingen zijn of al aanwezig vanaf de geboorte of zijn ontstaan in de kindertijd of adolescentie.

2.3 Wat media voor kinderen met een lvb betekenen

Uitdaging #1: Kinderen met een licht verstandelijke beperking vormen een kwetsbaardere groep dan kinderen die geen lvb hebben

Media vaardig kunnen gebruiken en begrijpen kan voor kinderen met een lvb lastig zijn vanwege de cognitieve ontwikkelingsleeftijd en moeite hebben met sociale aanpassing, en daarnaast soms ook met additionele problematiek als ADHD of autisme. Doorgaans vormen kinderen met een lvb daardoor een meer kwetsbare groep in het gebruik van internet of andere media dan kinderen zonder beperking. Concreet hebben kinderen met een lvb als eerste vaak meer moeite met het goed en op tijd kunnen interpreteren van beelden, zoals in films, series, het nieuws, of games, en van teksten en symbolen zoals in sociale media. Abstractere concepten zijn voor hen moeilijker te begrijpen dan concrete begrippen⁴. Begrippen, bijvoorbeeld, die meerdere betekenissen hebben (zoals 'menu', 'bestand', 'map' en 'venster') of emoticons kunnen daardoor problemen opleveren voor mensen met lvb. Daarnaast hebben kinderen met een lvb vaak ook meer moeite om zich in anderen in te leven. Door deze beperkingen ondervinden kinderen met een lvb vooral problemen op de volgende twee vlakken:

- *Contact leggen*

De omgangsvormen en ongeschreven regels die bij internet horen kunnen voor kinderen met een beperking een mijnenveld zijn. Deze kinderen kunnen meer moeite hebben met het inschatten van contacten op internet. Online heb je minder houvast aan gezichtsuitdrukkingen, omdat op het platte scherm niet altijd goed te zien is wat de ander precies bedoelt. Ironie of grappen komen daardoor niet altijd goed uit de verf. Online contact is vaak ook heel direct. Context en nuances in geschreven tekst ontbreken vaak, waardoor een kwetsende opmerking veel harder kan aankomen dan in de werkelijkheid. Kinderen met een lvb hebben daar doorgaans meer moeite mee, waardoor hun eigen online omgang met anderen ook vaak harder is. Tegelijk zijn deze kinderen ook gemakkelijker te beïnvloeden, omdat ze meer vatbaar zijn voor verslaving en meer gevoelig voor afwijzing of manipulatie.

- *Zichzelf uiten*

Kinderen met een lvb overzien vaak niet goed dat sociale media of interactieve websites een enorme reikwijdte hebben; dus dat een berichtje bij heel veel mensen terecht kan komen en dat dingen op het internet heel erg lang kunnen blijven rondzwerven. Hoe hun eigen gedrag via zulke media bij anderen overkomt is ook extra lastig in te schatten. Net als in het echt hebben kinderen met een lvb mede daardoor meer moeite om aan te voelen wat je wel en niet in online communities kunt zeggen of doen.

Naast dat (sociale) media een risico kunnen vormen, zijn er ook positieve effecten van mediagebruik voor kinderen met een lvb mogelijk. Onderzoek heeft laten zien dat het internet kinderen met een lvb kan helpen beter te integreren in de samenleving. Mensen met een verstandelijke beperking ervaren vaker gevoelens van eenzaamheid en hebben een kleiner

⁴ Chadwick, Wesson, & Fullwood (2013)

sociaal netwerk dat voornamelijk bestaat uit familieleden en hulpverleners⁵. Voor die mensen, en dus ook voor kinderen met een lvb, kunnen (sociale) media een goed middel zijn om met een groter publiek te communiceren, de frequentie en kwaliteit van hun sociale interacties te vergroten en zinvolle relaties aan te gaan, waardoor gevoelens van eenzaamheid verminderen. Ook bieden (sociale) media mogelijkheden bij de identiteitsvorming; kinderen met een lvb kunnen hun sociale identiteit tot uitdrukking brengen, praten over hun leven en hun levenservaringen⁶, en meer onafhankelijk functioneren, waardoor de kwaliteit van leven verbetert⁷. Voor kinderen met een lvb, en met name ook voor kinderen met autisme, zijn er ook legio technische ondersteuningsmogelijkheden (assistive technology), waardoor kinderen mee kunnen doen op school, bij sporten en culturele activiteiten, wat meer interpersoonlijke ervaringen oplevert en uiteindelijk bijdraagt aan sociale inclusie⁸. Door het gebruik van media kunnen kinderen met een lvb dus ook nieuwe vaardigheden aanleren en hun zelfvertrouwen vergroten⁹.

Uitdaging #2 De omgeving waarin kinderen met een lvb opgroeien belemmert de mogelijkheden om media vooral op een positieve manier te kunnen gebruiken

Hoewel mensen met een verstandelijke beperking profijt kunnen ondervinden van het gebruik van internet, blijkt dat zij lang niet altijd optimaal kunnen profiteren van de voordelen die internet voor hen te bieden heeft. Dit heeft met name te maken met het feit dat er een aantal barrières zijn die ervoor zorgen dat mensen met een verstandelijke beperking minder toegang hebben tot (sociale) media¹⁰.

Financiële en economische omstandigheden zijn een eerste oorzaak voor beperkte toegang tot (sociale) media. Veel kinderen met een lvb groeien op in een (thuis)situatie waar relatief minder financiële armslag is en er dus minder media apparaten voorhanden zijn, of minder high-tech kwaliteit aanwezig is¹¹. Verder is bekend dat hoewel er allerlei soorten 'assistive technology' bestaan, slechts 10 procent van de mensen met een verstandelijke beperking daar gebruik van maakt¹². Speciale technische aanpassingen van de apparaten of speciale applicaties die media-inhouden makkelijker toegankelijk of begrijpelijk maken worden lang niet altijd benut. Voor kinderen met een lvb is het dus minder vanzelfsprekend dat zij net als 'gewone' kinderen volop gebruik kunnen maken van alle moderne mediatechnologieën.

Een tweede reden heeft betrekking tot sociale attitudes. Onderzoek laat zien dat computers en techniek vaak 'cognitief ontoegankelijk' zijn voor mensen met een lvb. De complexiteit van (sociale) media wordt ervaren als een barrière. De oorzaak hiervan is dat deze groep mensen zelden wordt meegenomen in beslissingen bij computerontwerpen. Onbekendheid met obstakels of speciale aandachtsgebieden voor kinderen met een lvb bij programmeurs en ontwerpers zorgt ervoor dat deze mensen minder makkelijk toegang hebben tot (sociale) media.

Een derde reden voor de beperkte toegang tot (sociale) media door kinderen met een lvb heeft te maken met de attitudes van volwassenen, die hen ondersteunen. Kinderen met een lvb groeien

⁵ Chadwick, Wesson, & Fullwood (2013)

⁶ Caton & Chapman (2016)

⁷ Li-Tsang, Lee, Yeung, Siu, & Lam (2007)

⁸ Owuor et al. (2018)

⁹ Caton & Chapman (2016)

¹⁰ ibid

¹¹ ibid

¹² Owuor et al. (2018)

vaak op in een complexe omgeving waarbij hun mediagebruik plaatsvindt op meerdere plekken en waarbij zij te maken hebben met meerdere volwassenen. Ouders, familieleden, docenten en/of hulpverleners kunnen een belangrijke positieve rol spelen bij het optimale gebruik van (sociale) media door kinderen met een lvb¹³. Het blijkt echter dat veel ouders en hulpverleners eerder een negatieve dan positieve houding hebben ten aanzien van deze kinderen en media¹⁴. Kinderen met een lvb worden doorgaans als een kwetsbare groep gezien. Veel ouders en hulpverleners denken daarom dat sociale media een gevaarlijke digitale omgeving is die niet geschikt is voor kinderen met een lvb. De attitudes van volwassenen spelen dus een belangrijke rol in het wel of geen toegang hebben tot (sociale) media.

Naast attitudes spelen ook de mediavaardigheden van volwassenen een belangrijke rol. Sommige ouders, familieleden, docenten en/of hulpverleners hebben slechts beperkte vaardigheden om kinderen met een lvb goed te kunnen begeleiden bij hun mediagebruik, waardoor die ondersteuning een enorme uitdaging kan zijn. Opvoeders moeten rekening houden met de specifieke wijze waarop kinderen met een lvb gebruik maken van media en weten welke media daar goed op aansluiten en waarom. Dat vereist inzicht en kennis van de moderne (sociale) media ontwikkelingen en dat is voor ouders van 'gewone' kinderen al vaak een hele opgave¹⁵. Voor kinderen met een lvb komt daar nog eens bovenop dat de steun van volwassenen veelal verdeeld is over de (biologische) ouders, leerkrachten in het (passend) onderwijs en hulpverleners in zorginstellingen. Afspraken over welke media en wanneer, samen media benutten, en uitleg en advies krijgen bij het gebruik van (sociale) media kan dus van verschillende bronnen komen en verschillend zijn in toon en inhoud. Juist voor kinderen met een lvb kunnen zoveel verschillende soorten van begeleiding bij hun mediagebruik een extra belemmering vormen om optimaal de kansen van media te kunnen benutten.

2.4 Voorlopige aandachtspunten

Op basis van wetenschappelijke internationale literatuur die benut is voor de bovenstaande probleemanalyse zijn verschillende voorlopige aandachtspunten te formuleren.

Onderzoek moet zich meer gaan richten op hoe specifieke kenmerken van kinderen met een lvb samenhangen met hun toegang tot en het gebruik van (sociale) media. In de meeste onderzoeken die tot op heden zijn uitgevoerd worden mensen met een beperking als een homogene groep gezien. Het type en de ernst van iemands beperking vraagt echter om een (specifieke) ondersteuning, interventie of training om media optimaal te kunnen gebruiken¹⁶. Ook kan meespelen of kinderen met een lvb vooral onder de hoede zijn van hulpverleners die ondersteuning bieden bij de dagbesteding in een instelling of gezinshulp bieden in een thuissituatie, of dat de kinderen vooral te maken hebben met leerkrachten en docenten in een (speciaal) onderwijs omgeving. Bij het laatste is er doorgaans aanzienlijk meer structuur en een vooraf geplande invulling van de dagbesteding met lesprogramma's. Bovendien kan het contact tussen de beroepskrachten en kinderen met een lvb in een (speciaal) onderwijs omgeving doorgaans langduriger en constant zijn, waardoor er een hechtere band ontstaat en kinderen makkelijker ondersteund kunnen worden in hun activiteiten, waaronder ook hun mediagebruik.

¹³ Chadwick et al. (2013)

¹⁴ ibid

¹⁵ Nikken (2016)

¹⁶ Caton & Chapman (2016)

Het is belangrijk dat de stem van de kinderen met een lvb meegenomen wordt in de ontwikkeling van (sociale) media. Het identificeren van de online behoeften van deze specifieke doelgroep is van groot belang om beter zicht te krijgen op hoe media kunnen aansluiten en een waardevolle toevoeging kunnen vormen voor kinderen met een lvb.

Er zal waarschijnlijk weinig veranderen als attitudes van de volwassenen die kinderen met een lvb opvoeden of begeleiden overwegend negatief van aard blijven. Er is meer onderzoek nodig om de relatie tussen attitudes bij opvoeders en de toegang tot en gebruik van (sociale) media door kinderen met een lvb in kaart te brengen, en inzicht te krijgen wat nodig is om een attitudeverandering bij begeleiders en ouders te realiseren. Bovendien is het daarbij van belang om ook de samenwerking tussen professionals in het veld en de opvoeders van kinderen met een lvb mee te nemen. Afstemming tussen professionals en ouders voor de mediabegeleiding is essentieel. Onderzoek naar ouders en begeleiders kan ook inzicht geven in wat er nodig is aan trainingen of opleidingen voor hulpverleners, zodat zij op termijn deze kinderen goed kunnen begeleiden en kennis kunnen delen met de ouders.

In het verlengde van het bewerkstelligen van een attitudeverandering bij ouders en hulpverleners is het, tot slot, ook wenselijk om meer zicht te krijgen op hoe toegang tot (sociale) media in positieve zin van invloed kan zijn op de levenskwaliteit, vaardigheden en het sociaal kapitaal van mensen met een lvb. Meer aandacht voor de kansen van media is een belangrijk ingrediënt voor een positieve houding over de combinatie van kinderen met een lvb en media. Dat betekent dus ook meer kennis over de mate waarin kinderen met een lvb media kunnen gebruiken, thuis, in zorginstellingen of in het onderwijs. In hoeverre moeten kinderen met een lvb daar bijvoorbeeld computers of tablets delen, met anderen of gezamenlijk televisie kijken, en wel of niet hun smartphones inleveren. Voor zover we weten, is dit nog nauwelijks onderzocht.

3 Verkenning van de beroepspraktijk

Het *Nederlands Jeugdinstituut* (Nji) en de *OnderwijsSpecialisten* hebben gezamenlijk onderzoek gedaan naar de opvattingen en ervaringen van beroepskrachten in de zorg en het (speciaal) onderwijs over het mediagebruik van kinderen met een beperking. Het *Nji* deed dit onderzoek in opdracht van *Mediawijzer.net* die het thema van kinderen met een verstandelijke beperking en hun mediagebruik graag meer landelijke bekendheid wil geven in de hoop dat er dan op politiek en beleidsvlak meer structurele aandacht voor komt. De *OnderwijsSpecialisten* hadden als doel meer inzicht te verwerven om lesprogramma's en andere initiatieven over mediawijsheden voor kinderen met een beperking beter beschikbaar te kunnen stellen aan professionals in het onderwijs. Het onderzoek is voor hen onderdeel van een zogenoemde Versnellingsaanvraag bij de *PO-Raad*.

3.1 Procedure en respondenten

Gedurende een maand (van 10 september tot 8 oktober) is in samenwerking met *Kennisnet* een online enquête gerealiseerd. Via verschillende nieuwsbrieven (onder andere van het *Nji*, ruim 20.000 abonnees) en via sociale media (*Twitter*, *Facebook*) zijn beroepskrachten in de zorg en het onderwijs gevraagd om aan het onderzoek mee te doen.

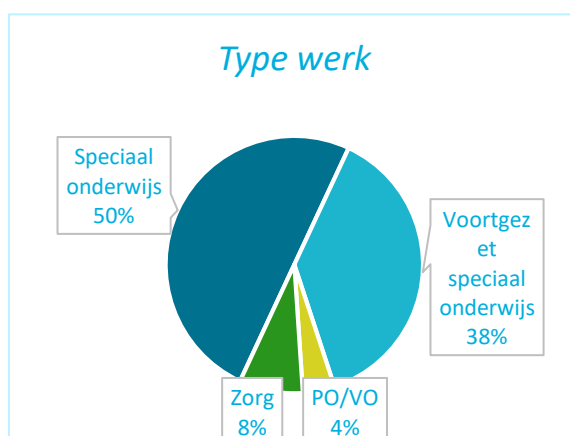
In totaal is de openingspagina van de enquête 599 keer aangeklikt. Van deze bezoekers hebben er 128 verder niets aangevinkt, terwijl 38 bezoekers aangaven geen bemoeienis te hebben met kinderen met een beperking. Daardoor bleven er 438 respondenten over die begonnen zijn met het invullen van de online vragenlijst. Na het doorlopen van een eerste set achtergrondvragen zijn vervolgens echter, om voorsnog onduidelijke redenen, wederom 57 respondenten afgehaakt. Daardoor bleven er uiteindelijk 381 respondenten over die het merendeel van de inhoudelijke vragen hebben beantwoord en dus de finale steekproef van dit onderzoek vormen. In de rest van deze rapportage gebruiken we de term beroepskrachten voor deze respondenten.

3.2 Kenmerken van de beroepskrachten

3.2.1 Werkomgeving, leeftijd en geslacht

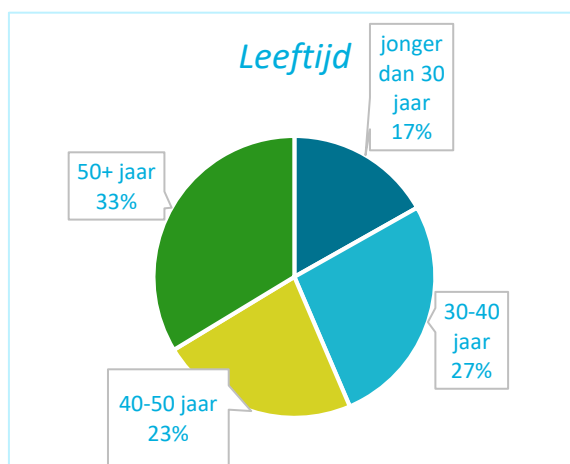
Zoals hiernaast te zien in de figuur zijn de meeste beroepskrachten werkzaam in het (voortgezet) speciaal onderwijs. Een heel klein deel werkt in het regulier (voortgezet) onderwijs, terwijl ongeveer een op de twaalf in de zorg werkzaam is. Die zorgomgeving is bijvoorbeeld een gezinsvervangend tehuis, de jeugdhulpverlening, of een orthopedagogisch dagcentrum.

In het algemeen is de groep beroepskrachten al redelijk op leeftijd. Eén op de drie is ouder dan 50 jaar; ongeveer een kwart is tussen de 40 en 50 jaar; nog eens ruim een kwart is tussen de 30 en 40 jaar; en één op de zes beroepskrachten is jonger dan 30 jaar.

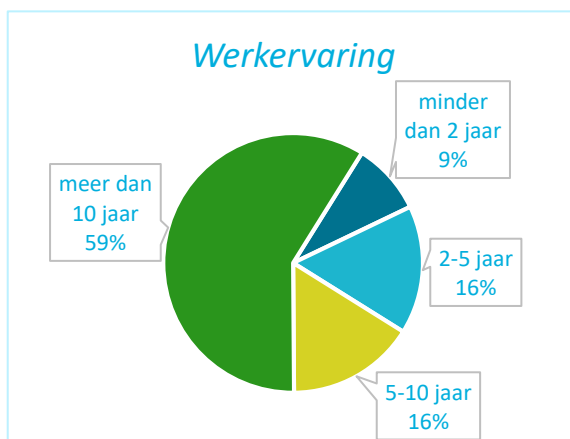
Daarnaast zijn vrouwen overduidelijk in de meerderheid. Slechts één op de vijf (21%) beroepskrachten die de enquête heeft ingevuld en met of voor kinderen met een beperking werkt is een man.

In het algemeen hebben dus vooral wat oudere, vrouwelijke beroepskrachten uit het speciaal onderwijs deelgenomen aan de enquête. Doordat relatief weinig mensen uit de zorg hebben deelgenomen ten opzichte van mensen uit het onderwijs kunnen helaas geen verdiepende analyses gemaakt worden waarbij deze groepen op meerdere niveaus worden vergeleken.

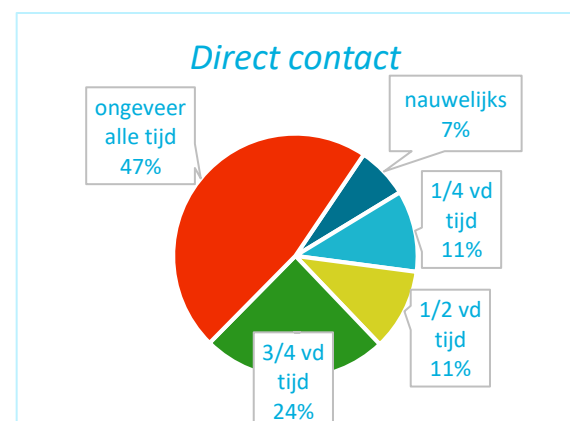

3.2.2 Werkervaring en mate van contact met kinderen met een beperking

In lijn met de leeftijdsverdeling hebben de beroepskrachten ook tamelijk veel werkervaring met kinderen met een beperking: het merendeel van hen werkt al meer dan 10 jaar met deze doelgroep; een kleiner deel heeft tussen de 5 en 10 jaar ervaring of tussen de 2 en 5 jaar; ongeveer een op de tien heeft 2 jaar of minder ervaring.

Bijna de helft van de beroepskrachten heeft dagelijks bijna de hele tijd contact met kinderen met een beperking en één op de vier is driekwart van zijn of haar werktijd met deze kinderen bezig. Van de andere beroepskrachten besteedt ongeveer één op de tien de helft van zijn of haar werktijd aan direct contact met de kinderen; nog eens één op de tien besteedt een kwart van zijn of haar werktijd aan kinderen met een beperking; een klein deel heeft nauwelijks direct contact met deze kinderen.

Naast de constatering dat de enquête vooral door wat oudere, vrouwelijke beroepskrachten uit het speciaal onderwijs is ingevuld, geldt dus ook dat deze mensen relatief veel ervaring hebben met kinderen met een beperking en dat de meesten tamelijk intensief contact met deze kinderen onderhouden. Dat betekent dat de opgehaalde gegevens waarschijnlijk veel zeggingskracht hebben, omdat ze bij een vertegenwoordiging van ervaren beroepskrachten verkregen zijn.

3.2.3 Type beperkingen waar beroepskrachten mee van doen hebben

De beroepskrachten houden zich in hun dagelijks werk bezig met kinderen met verschillende soorten beperkingen of problemen. Het meest gaat het om gedragsproblemen (bijna 80% van de beroepskrachten noemde dit type), gevolgd door sociaal-emotionele problemen (72%) en een licht verstandelijke beperking (65%). Iets minder vaak gaat het om motorische of lichamelijke beperkingen, een ernstige verstandelijke beperking of een visuele of auditieve beperking.

Veel beroepskrachten hebben aangegeven dat ze in hun werk met meerdere beperkingen te maken hebben. Mensen die van doen hebben met sociaal-emotionele problemen zien ook significant veel kinderen met gedragsproblemen, terwijl het werken met motorische en audiovisuele beperkingen ook significant vaak samen gaan.

3.2.4 Eigen mediawijsheid volgens beroepskrachten

Desgevraagd vonden de meeste beroepskrachten zich redelijk bekwaam in het begeleiden van de kinderen en daarbij omgaan met media. Op een schaal van 1 tot en met 10 scoorden de beroepskrachten gemiddeld een 7,1. Een klein deel (7%) beoordeelde zichzelf als onbekwaam (score tussen de 2 en 5), terwijl ongeveer 11 procent zichzelf een 9 of een 10 toebedeelde. Mannen vonden zichzelf significant beter in staat om kinderen bij het mediagebruik te kunnen begeleiden dan vrouwen. Beroepskrachten in de zorg vonden zich relatief het minst bekwaam (gemiddelde score 6,7) en mensen in het regulier onderwijs het meest (score 7,6). De verschillen tussen de vier werksectoren waren uiteindelijk echter niet significant.

3.3 Mediagebruik van kinderen met een beperking

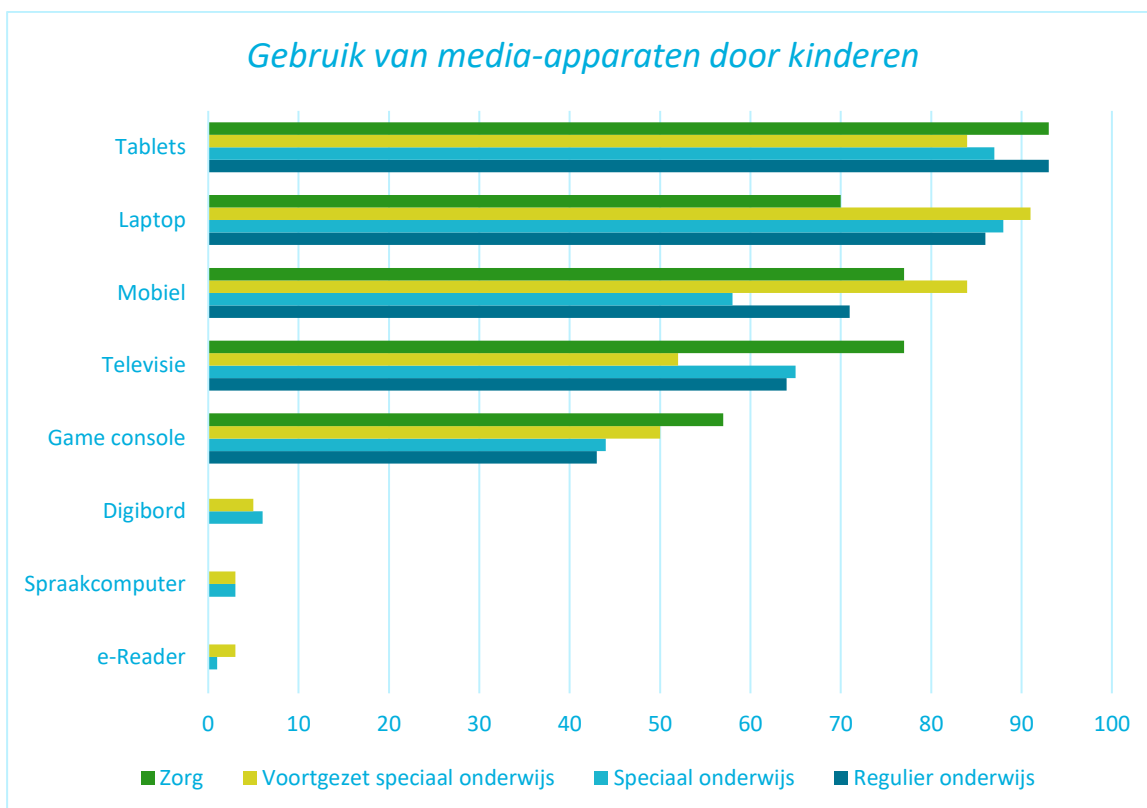
3.3.1 Apparaten die gebruikt worden

De meeste beroepskrachten hebben aangegeven dat de kinderen waar ze mee of voor werken regelmatig een tablet of een laptop gebruiken (beide gemiddeld 88%). Iets minder beroepskrachten noemden een mobieltje (70%), een televisie (61%), of game consoles (47%). Relatief weinig mensen hebben e-readers (2%) of spraak-gestuurde computers (3%) of digiborden (5%) genoemd.

Zoals de figuur hieronder laat zien verschilt het geobserveerde mediagebruik wel per beroepsgroep. Tablets zijn meer gangbaar volgens beroepskrachten in de zorg en in het regulier onderwijs. Laptops zijn volgens beroepskrachten in de zorg daarentegen juist minder gebruikelijk. Beroepskrachten in het speciaal onderwijs zien tot slot relatief het minst vaak dat kinderen mobieltjes gebruiken. Hoewel de figuur aangeeft dat er ook voor televisie en gameconsoles absolute verschillen zijn, zijn die verschillen echter niet significant.

Gebruik van media-apparaten door kinderen

Opgemerkt moet worden dat veel beroepskrachten meerdere apparaten noemden, wat er dus op wijst dat kinderen met een beperking doorgaans meerdere apparaten gebruiken en niet gebonden zijn aan slechts één apparaat. Hierbij was geen duidelijk patroon binnen de vijf meest gebruikte apparaten te vinden. Kennelijk maken alle kinderen dus regelmatig gebruik van mobieltjes, televisie, laptops, tablets alsook van game consoles.

Het mediagebruik van de kinderen bleek wel significant samen te hangen met hun type beperking.

- Beroepskrachten die zich veel bezig houden met kinderen met een motorische of audiovisuele beperking noemden relatief vaak het gebruik van spraak gestuurde computers, en relatief weinig gebruik van mobieltjes en gameconsoles.
- Kinderen met gedragsproblematiek zijn volgens hun begeleiders of behandelaars juist vaker bezig met een game console en of net als kinderen met sociaal-emotionele problematiek een laptop.
- Kinderen met een licht verstandelijke beperking maken wat vaker gebruik van de mobiel, terwijl kinderen met een ernstige verstandelijke beperking daar juist minder gebruik van maken. Die kinderen maken ook minder gebruik van de laptop en game console, maar meer van aangepaste apparatuur zoals digiborden en vooral spraak gestuurde computers.

3.3.2 Media voor school/instelling of zichzelf

Een relatief klein deel van de beroepskrachten (13%) zei dat 'hun' kinderen media vooral voor de school of de instelling gebruikten, terwijl een op de drie (33%) zei dat kinderen media vooral voor zichzelf gebruiken. De rest (53%) gaf aan dat kinderen media zowel voor zichzelf als voor de school of instelling benutten.

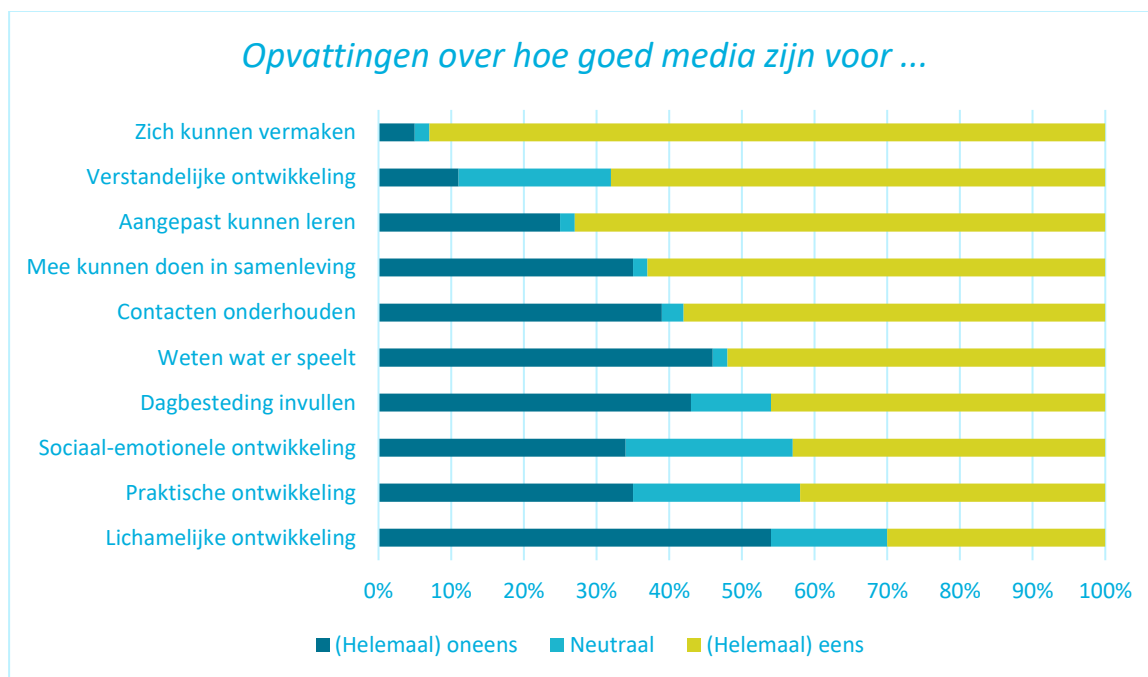

Het gebruik voor zichzelf betrof vooral het gebruik van de game console, de televisie en de mobiel. Gebruik voor school of instelling correspondeerde daarentegen vooral met de laptop en digibord.

3.4 Opvattingen over het mediagebruik van kinderen

3.4.1 Zijn media behulpzaam of eerder probleem veroorzakend?

In het algemeen zijn beroepskrachten die met of voor kinderen met een beperking werken eerder positief dan negatief over het gebruik van media. De meeste uitkomsten worden door de meerderheid erkend. Dat wil echter niet zeggen dat de positieve kanten van media voor iedereen vanzelfsprekend zijn of dat negatieve kanten van de media niet spelen. Met uitzondering voor vermaak en verstandelijke ontwikkeling, meent een kwart tot ruim de helft van de beroepskrachten dat media geen (positieve) bijdrage leveren aan de ontwikkeling van kinderen. Dat zijn relatief grote groepen, die dus niet overtuigd zijn dat media bijvoorbeeld helpen bij weten wat er in de samenleving speelt, contacten kunnen onderhouden, een zinnige dagbesteding invullen, of bij diverse ontwikkelingstaken.

Hoe lang mensen al werken met kinderen met een beperking, met welke typen beperkingen ze veelal van doen hebben, en wat hun eigen leeftijd en geslacht is, maakt niet heel veel uit voor het denken over positieve en negatieve effecten. De mate waarin de beroepskrachten positief of negatief denken over media voor kinderen met een beperking bleek echter wel samen te hangen met in welke sector ze werkzaam zijn, de mate waarin ze binnen hun werk direct contact met de kinderen hebben, en hoe bekwaam ze zich vinden in het omgaan met media.

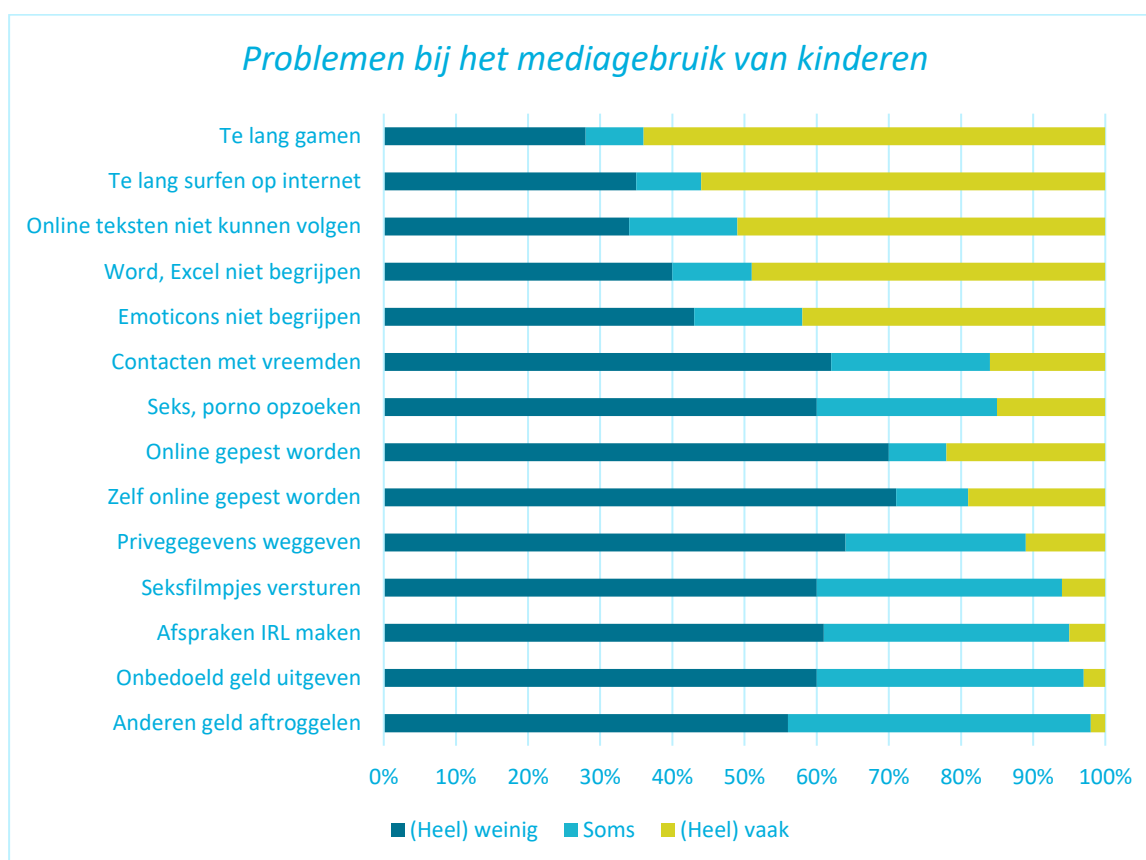
- Mensen in de zorg zijn sterker van mening dat media negatief uitwerken op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen, en zijn minder positief over de kansen voor leren, weten wat er speelt, en een gestructureerde dagbesteding. Mensen in het onderwijs, en dan vaak het speciaal onderwijs, zijn daar significant optimistischer over.

- Mensen die bijna de hele tijd of drie kwart van hun tijd direct contact met kinderen hebben, vinden sterker dat media negatief uitwerken op alle aspecten en minder kansen bieden, dan mensen die minder of heel weinig direct contact hebben.
- Beroepskrachten die zichzelf minder bekwaam achtten in het begeleiden van het mediagebruik van hun kinderen zijn minder overtuigd van de verschillende positieve uitkomsten van media voor kinderen, en juist meer overtuigd van de meeste negatieve effecten.

3.4.2 Problemen met mediagebruik

De beroepskrachten hebben aangegeven in hoeverre zij problemen herkennen in het mediagebruik van hun kinderen. Zoals de figuur hieronder laat zien spelen sommige problemen relatief vaak, terwijl andere minder vaak voorkomen.

- 'Te lang' met media bezig zijn is het meest voorkomende probleem; ongeveer zes op de tien beroepskrachten herkennen dit probleem. Daar staat echter tegenover dat één derde dit niet echt een probleem bij 'hun' kinderen vindt.
- Een tweede belangrijk probleem is begrijpelijkheid; ongeveer iets minder dan de helft van de beroepskrachten ziet dat hun kinderen moeite hebben met het begrijpen van de applicaties of programma's. Ook hier blijkt echter dat dit niet voor iedereen geldt; ongeveer vier op de tien beroepskrachten herkennen dit probleem juist niet in de omgang met hun kinderen.
- Problemen die van doen hebben met ongewenst online gedrag of de consequenties daarvan komen relatief het minst voor. Bijna twee derde van de beroepskrachten heeft nauwelijks ervaring met dit soort problemen. Daar staat echter tegenover dat ongeveer vier op de tien beroepskrachten aangegeven hebben dat deze problemen wel (heel) vaak

of soms voorkomen bij hun kinderen. Op zich nog steeds een groot aantal, waarbij het vooral gaat om serieuze risico's als pesten of gepest worden, gevolgd door contacten met wildvreemden en ongepast seks of porno opzoeken. Financiële problemen, seksfilmpjes van zichzelf versturen of privégegevens weggeven komt daarnaast bij een klein deel (ongeveer 10% of minder) van de kinderen (heel) vaak voor. Ook hier geldt dat dit wellicht kleine percentages zijn, maar in absolute zin toch veel kinderen kan treffen met serieuze consequenties.

De mate waarin beroepskrachten problemen van mediagebruik bij hun kinderen herkennen varieert nauwelijks met hun achtergrondkenmerken als geslacht, werkervaring, leeftijd of bekwaamheid in het omgaan met media.

Wat wel uitmaakt is in welke sector iemand werkt. Mensen die in de zorg werken hebben significant vaker aangegeven dat hun kinderen meer te maken hebben met alle problemen, dan mensen in het speciaal onderwijs. De grootste verschillen gelden voor contacten met wildvreemden leggen (47% vaak/constant in de zorg versus 13% in het speciaal onderwijs), gepest worden (43% versus 20%), zelf anderen pesten (43% versus 18%), seks of porno opzoeken (37% versus 13%), seksfilmpjes van zichzelf versturen (13% versus 5%) en te lang op het internet surfen (67% versus 54%).

3.4.3 Inzet van digitale methodieken of applicaties door beroepskrachten

Slechts 6 procent van de ondervraagde beroepskrachten gaf aan zelf nooit een digitaal lesprogramma, methodiek of applicatie in te zetten om het mediagebruik van hun kinderen te ondersteunen of om problemen te helpen voorkomen. Ruim 60 procent gaf daarentegen aan dit juist heel vaak te doen en nog eens 34 procent deed dit soms.

De meeste achtergrondkenmerken van de beroepskrachten en de typen problemen die ze bij hun kinderen herkenden, maakten geen verschil voor de mate waarin ze digitale toepassingen inzetten.

- Beroepskrachten die zichzelf bekwaam vinden in het omgaan met media gebruiken daarentegen wel vaker verschillende digitale toepassingen.
- Daarnaast maakt de sector waarin iemand werkt veel uit. Beroepskrachten in het (speciaal) onderwijs zetten de toepassingen significant vaker in dan mensen in de zorg. Ongeveer twee op de drie beroepskrachten in het onderwijs doet dit 'heel vaak' tegen een op de drie mensen in de zorgsector. Beroepskrachten in de zorg doen dat eerder 'soms' (57% tegen 33% in het onderwijs) of 'nooit' (13% tegen 4%).

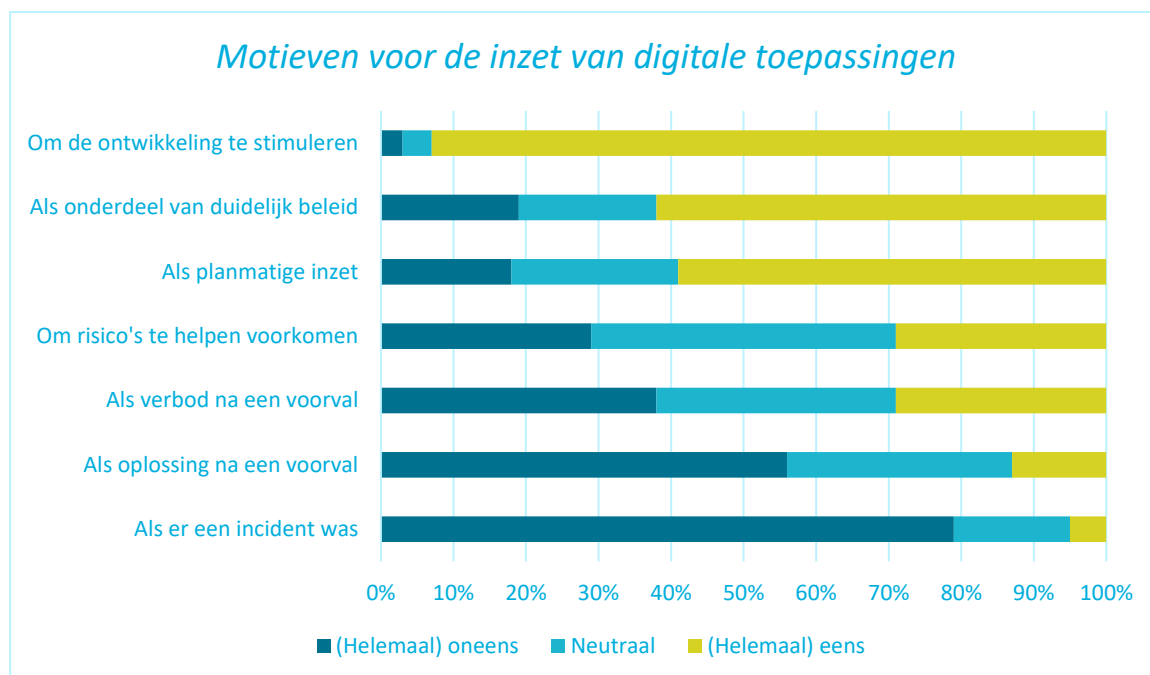
Voorbeelden van digitale methodes of applicaties die worden ingezet zijn *Gynzy*, *Squla*, *Snappet*, *Deviant Studiemeter*, *Omnidu*, *Basispoort*, *Strux* en *Prowise*. Nagenoeg al deze platforms zijn gericht op het ondersteunen van het leerproces van kinderen in het (speciaal) onderwijs en daarbij het systematisch kunnen volgen van de behaalde leerdoelen. Naast de platforms zijn ook individuele applicaties of (les)programma's genoemd, zoals *Dokter Corrie*, *Jeugdjournaal* en *SchoolTV*, *Rekentuin*, *Taalzee*, *Kleuterplein*, *Veilig Stap voor stap*, *Kahoot* en *Take it easy*, en volgsystemen en interventies als *CITO Sociale Competentie Observatie Lijst*, *Leerlingvolgsystemen*, *SOVA* en *WEVA*. Kennelijk is het meer gemeengoed om methodieken of applicaties in het lescurriculum in een schoolomgeving in te passen, dan in de behandeling van cliënten in de zorgsector. Overigens moet hierbij opgemerkt worden dat de genoemde applicaties of methodieken eerder op leren in het algemeen zijn toegespitst dan specifiek op het aanleren van mediawijsheid competenties.

Van de beroepskrachten die hadden aangegeven vaak of soms een digitale toepassing in hun werk in te zetten, hebben er 316 informatie gegeven over die inzet. Bijna zes op de tien van die mensen (58%) gebruikten gratis programma's of methodieken, terwijl ongeveer een kwart (23%) zelf ontwikkelde programma's gebruikte, en nog eens een kwart (24%) programma's gebruikte die zijn aangekocht. Twee derde van de beroepskrachten (66%) zette methodieken of programma's in die ze via een doorlopend abonnement kunnen gebruiken. Bijna de helft van de beroepskrachten (45%) gaf aan dat die zijn gedownload, terwijl een ongeveer even groot deel (43%) aangaf dat ze voldoen aan de actuele privacy voorschriften.

Qua inhoudskenmerken maakten veel beroepskrachten, tot slot, gebruik van gebruiksvriendelijke programma's (75%), en programma's of methodieken die veel interactie toelaten (68%), visueel aantrekkelijk zijn (66%), en spraak ondersteund zijn (52%). Eenzelfde beeld kwam ook voort uit een open vraag naar wat beroepskrachten 'goed' vinden aan de digitale middelen. Veel gehoorde kwalificaties waren: de visuele ondersteuning en de mogelijkheid om zelf het tempo te laten bepalen wat het leren vergemakkelijkt, de directe feedback die kinderen motiveert, en de begrijpelijkheid van de op het kind aangepaste lesstof. Minder goede kanten van digitale ondersteuningsmethodes waren daarentegen dat ze toch niet goed aansluiten op de kinderen (te druk, te snel, te kinderachtig), dat de techniek hapert (wifi of netwerk problemen, onduidelijke knoppen of keuzemogelijkheden), reclame tussendoor komt, de motorische vaardigheden onvoldoende worden aangesproken en dat het gebruik van media extra beeldschermtijd betekent en daarmee mogelijk schermverslaving in de hand werkt.

- Gratis ondersteuningsproducten werden vooral gebruikt door jongere beroepskrachten, mensen uit de zorg, en mensen die ongeveer een kwart van hun werktijd direct contact hebben met kinderen met een beperking.
- Oudere beroepskrachten, mensen die in het (speciaal) onderwijs zitten, mensen die zichzelf bekwaam vinden in de omgang met media, en mensen die weinig direct contact met de kinderen hebben maakten juist significant vaker gebruik van producten met een abonnement.

Hoe en wanneer digitale programma's of methodieken worden ingezet door beroepskrachten staat in bovenstaande figuur. Zoals te zien, is men overduidelijk van mening dat de middelen of

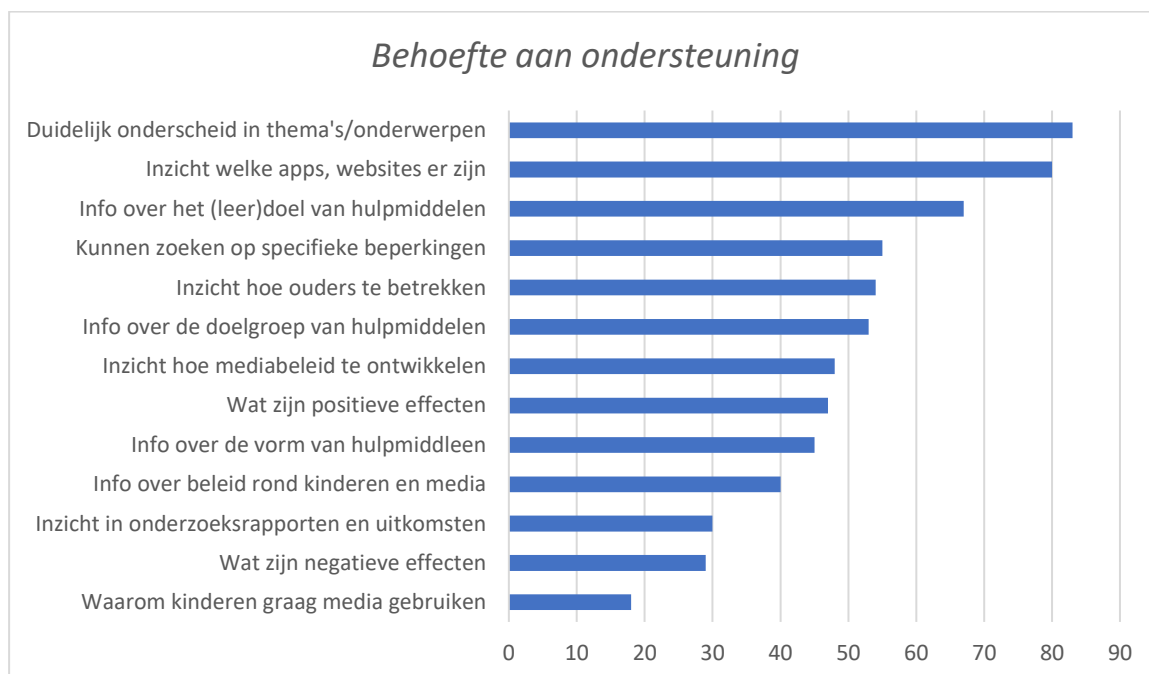
instrumenten kinderen moeten ondersteunen bij de ontwikkeling. Daarnaast zeiden twee op de drie beroepskrachten dat hun aanpak planmatig is of onderdeel is van vaststaand beleid. Dat middelen achteraf, of ad hoc worden ingezet na voorvallen werd weinig beaamd: tussen de vijf en 29 percent gaf aan dat dat regelmatig voorkwam. Daar staat echter tegenover dat een relatief grote minderheid (16 tot 33%) een neutraal antwoord koos. Dus zij beaamden deze aanpak niet, maar ontkenden deze ook niet stellig.

De motieven om digitale middelen in te zetten varieerden ook met verschillende achtergrondkenmerken.

- Ten opzichte van het onderwijs is er in de zorg significant minder vaak sprake van een planmatige inzet of een duidelijk beleid.
- Een duidelijk beleid en planmatige inzet is ook vaker genoemd door oudere beroepskrachten en medewerkers die zichzelf bekwaam vinden in de omgang met media.
- De inzet van digitale toepassingen na incidenten komt juist vaker voor bij mensen die meer direct contact hebben met kinderen met een beperking en mensen die zichzelf minder vaardig vinden in de omgang met media.

3.4.4 Behoeftes aan ondersteuning

Aan de medewerkers die aangaven soms of vaak instrumenten te gebruiken is ook gevraagd wat zij belangrijk vinden om 'goede' instrumenten te kunnen vinden, en wat voor informatie zij verder zouden willen krijgen om kinderen goed te kunnen begeleiden. Uit de antwoorden bleek dat de meeste beroepskrachten verwachten dat er bij overzichtswbsites of andere verzamelplaatsen een duidelijk onderscheid moet zijn naar thema's, dat ze inzicht kunnen krijgen in welke apps of programma's er zoal voor kinderen met een beperking zijn, gevolgd door behoefte aan duidelijk omschreven (leer)doelen. Ongeveer zeven tot acht op de tien mensen had deze behoeftes.

Iets meer dan de helft van de beroepskrachten had verder behoefte aan inzicht in hoe programma's of applicaties aansluiten op een specifieke beperking, of op de doelgroep, of hoe ze ouders meer kunnen betrekken. Nog eens bijna de helft van de beroepskrachten had behoefte

aan informatie over mediabeleid kunnen ontwikkelen binnen de organisatie, positieve effecten van media op kinderen, de vorm van hulpmiddelen (bijv. print of video), of over beleid rond kind en media in het algemeen. Relatief het minst was er, tot slot, belangstelling voor informatie over mediaonderzoek, negatieve effecten van media op kinderen, en over waarom kinderen graag gebruik maken van media.

Er waren nauwelijks verschillen tussen de beroepskrachten in de mate waarin ze behoefte hebben aan informatie.

3.5 Conclusie

Bovenstaande uitkomsten van het onderzoek leiden op hoofdlijnen tot de volgende bevindingen:

1. Net als 'gewone' kinderen maken kinderen met een beperking volop gebruik van allerlei gangbare media-apparaten. Bij deze kinderen zijn gedragsproblemen, sociaal-emotionele problemen, alsook licht verstandelijke beperkingen veel voorkomende beperkingen. Typerend is dat gedragsproblemen en sociaal-emotionele problemen gepaard gaan met meer gebruik van game consoles en laptops, terwijl bij verstandelijke problemen een verhoogd gebruik van smartphones gebruikelijk is.
2. Beroepskrachten zijn gemiddeld genomen overwegend positief over de uitkomsten van mediagebruik voor kinderen met een beperking. Echter, er zijn relatief ook heel veel beroepskrachten die niet zo optimistisch zijn over de kansen en de nadelen juist benadrukken.
3. Hoewel de steekproef relatief weinig beroepskrachten uit de zorg omvatte, zijn zij wel significant negatiever over de combinatie van kinderen met een beperking met media, dan mensen uit het (speciaal) onderwijs. Ook beroepskrachten die veel direct contact met kinderen met een beperking hebben zijn meer overtuigd van de problemen en negatieve effecten bij mediagebruik dan mensen die relatief weinig contact hebben. Kennelijk ervaren mensen in de zorg en mensen die meer op de werkvloer bezig zijn het mediagebruik van 'hun' kinderen beduidend anders dan beroepskrachten die in het onderwijs werken of die minder contact hebben met de kinderen.
4. Problemen die kunnen spelen bij het mediagebruik zijn te typeren als 'overmatig gebruik', 'te weinig begrip van media' en 'ongewenst gedrag'. Te lang gebruik en te weinig begrip komen het meest voor. Ongewenst gedrag komt echter ook regelmatig of vaak voor, wat betekent dat in absolute zin veel kinderen met een beperking geconfronteerd worden met problemen als pesten, ongewenste contacten of te vroeg seks en porno opzoeken. Met name in de zorgsector komen alle problemen vaker voor, wat in lijn is met de hierboven genoemde negatieve houding over media voor kinderen met een beperking.
5. De meeste beroepskrachten zetten actief digitale middelen in om kinderen te ondersteunen bij mediagebruik, maar dit vindt beduidend meer plaats in het (speciaal) onderwijs dan in de zorgsector. De mate van contact met kinderen maakte op zich geen verschil voor de inzet van middelen, hoewel beroepskrachten die meer contact hebben wel vaker middelen inzetten nadat er een incident is geweest.
6. Als beroepskrachten in de zorg al middelen inzetten, zijn dit vaker gratis applicaties en gebeurt dat minder vaak planmatig of vanuit een gedragen beleid binnen de organisatie. In het onderwijs is juist wel vaak sprake van doordacht beleid.
7. Onder alle beroepskrachten is er een grote behoefte aan informatie en toegang tot ondersteunend materiaal over mediawijsheid en mediaopvoeding. Daarbij is het vooral wenselijk dat duidelijk is hoe dat materiaal aansluit op de specifieke doelgroep, welke thematieken erin aan bod komen, en welke doelen ermee gerealiseerd kunnen worden.

Alles overziend zijn de mate waarin beroepskrachten direct contact met de kinderen hebben en vooral ook de sector waarin ze werkzaam zijn belangrijke factoren voor het kunnen begeleiden van het mediagebruik van kinderen met een beperking.

Het verschil tussen beroepskrachten in de zorgsector en het speciaal onderwijs is mogelijk te verklaren doordat het onderwijs van oudsher meer specifiek gebruik maakt van diverse programma's en methodes die geënt zijn op ontwikkelingsstimulering, rekening houden met vormen van communicatieoverdracht, en passen binnen een curriculum en doorgaande leerlijn. In de zorgsector bestaat zo'n traditie mogelijk minder, zeker in relatie tot het gebruik van media door de kinderen. Daarnaast speelt ook mee dat kinderen in het onderwijs een heel ander leefpatroon ervaren dan kinderen in bijvoorbeeld dagcentra of andere instellingen. In het onderwijs hebben kinderen een veel meer gestructureerde dagbesteding, waardoor het gebruik van (digitale) media minder plek heeft dan voor kinderen met een beperking in zorginstellingen.

Tot slot, is het zo dat leerkrachten in het (speciaal) onderwijs veel meer gelegenheid hebben om een langdurige band met hun kinderen op te bouwen. In de zorg kan het voorkomen dat kinderen slechts een bepaalde kortere periode zorg nodig hebben of dat ze van meerdere instellingen op verschillende momenten zorg krijgen. Daardoor is dan veel minder continuïteit mogelijk.

Dat beroepskrachten die meer direct contact hebben met kinderen met een beperking meer betrokken zijn bij het mediagebruik is logisch. Deze mensen zien direct hoe kinderen met media omgaan, moeten eventuele missers in het gedrag zelf opvangen, of merken hoe kinderen juist profiteren van technologische ondersteuning. Voor beroepskrachten die op afstand voor kinderen met een beperking werken, zijn zulke dagelijkse ervaringen minder voor de hand liggend en is er daardoor wellicht ook minder noodzaak om het mediagebruik van kinderen met een beperking op de agenda te zetten.

4 Hoe verder?

De uitkomsten van dit verkennend onderzoek naar media voor kinderen met een beperking maken duidelijk dat dit thema meer aandacht verdient. Net als 'gewone' kinderen maken kinderen met een beperking ook volop gebruik van allerlei hedendaagse apparaten, maar volgens hun leerkrachten of begeleiders gaat dat gebruik relatief vaak gepaard met problemen. Prevalentiecijfers voor risico's als bijvoorbeeld cyberpesten of sexting en grooming bij 'gewone' kinderen liggen, afhankelijk van de studie vaak rond de 10 tot 25%; de geobserveerde probleemgevallen in de huidige studie komen beduidend hoger uit. Omdat kinderen in het speciaal onderwijs of in de jeugdzorg vanwege hun beperkte vaardigheden vaak ook al problemen hebben met basisvaardigheden bij het mediagebruik, zoals het kunnen begrijpen van applicaties of programma's, is het vanzelfsprekend extra lastig om zelfstandig media gerelateerde problemen op te lossen of te voorkomen.

Omdat kinderen met een beperking meer risico lopen op problemen bij hun mediagebruik én ook minder makkelijk profiteren van de voordelen, is het urgent mogelijkheden te creëren om dit soort problemen te voorkomen of helpen oplossen. Vooral medewerkers in de zorgsector lijken daar het meest van te kunnen profiteren, omdat zij in vergelijking met beroepskrachten in het speciaal onderwijs, nog extra slagen moeten maken. Meer dan in het onderwijs lijkt er stelselmatig minder beleid te zijn om kinderen met een beperking goed te ondersteunen bij het mediagebruik en lijkt er ook meer achteraf naar aanleiding van incidenten gehandeld te worden. Voor het onderwijs lijken er voldoende diverse (commerciële) partijen te zijn die applicaties, of platforms aanbieden waarmee aangepast leermateriaal te vinden is. Dat wil niet zeggen dat dit aanbod optimaal is en voor eenieder vindbaar is, maar voor de zorgsector lijkt zo'n aanbod sowieso niet te bestaan. Dus heeft het prioriteit om, liefst in samenwerking met beroepskrachten uit de zorgsector, te kijken naar welke interventies of behandelprogramma's en ondersteuningsmaterialen er gemaakt kunnen worden die beroepskrachten in de zorg helpen bij het begeleiden van hun kinderen met een beperking. Voor het (speciaal) onderwijs is het raadzaam om te kijken of en hoe het bestaande aanbod van les- en ondersteuningsmateriaal beter toegankelijk kan worden gemaakt. Er is een duidelijke behoefte aan hulp op dit vlak, en de ervaringen die opgedaan worden in de onderwijssector kunnen van nut zijn voor de inspanningen voor beroepskrachten in de zorg.

4.1.1 Een eerste stap naar een handelingsperspectief

Gebaseerd op bovenstaande conclusies kunnen de volgende aanbevelingen gedaan worden:

1. Het thema mediagebruik van kinderen met een beperking zou structureel op de agenda van (beleids)organisaties in het (speciaal) onderwijs en de jeugdzorgsector moeten staan. Beroepskrachten op de werkvloer ervaren dagelijks wat er speelt, maar hebben steun nodig binnen hun organisaties om gericht te kunnen handelen. Management en directies moeten dit weten en daar geld en middelen voor vrij kunnen maken.
2. Uitgevers en ontwikkelaars van les- en behandelprogramma's voor kinderen met een beperking moeten (meer) aandacht hebben voor de wijze waarop kinderen met een beperking gebruik maken van media en meewerken aan het verder toegankelijk maken van hun aanbod voor desbetreffende beroepskrachten. Weten wat er zoal is, waar het te vinden is, voor welke kinderen het is, en wat het oplevert zijn belangrijke zoekcriteria voor beroepskrachten. Aansluitend hieraan is het van belang dat beroepskrachten hun ervaringen, vragen, en 'good practices' meer met elkaar kunnen delen. Laagdrempelige kennisdeling door mensen die met specifieke doelgroepen werken is essentieel.

-
3. Begeleiders en leerkrachten van kinderen met een beperking zouden zich verder kunnen laten scholen in kennis en vaardigheden voor het begeleiden van het mediagebruik van hun kinderen. Aandacht voor het op maat kunnen ondersteunen van kinderen met een beperking, hun mediawijsheid versterken, en hen helpen meer profijt te laten hebben van media is daarbij belangrijk. Voor bestaande beroepskrachten zijn losstaande cursussen of trainingen of een post-hbo opleiding interessante mogelijkheden. Mediacoaches kunnen eventueel een rol spelen, alsook andere netwerkpartners van *Mediawijzer.net*.
 4. Voor aanstaande beroepskrachten is het van belang dat het MBO en HBO structureel aandacht gaat geven aan de hedendaagse leefwereld van kinderen met een beperking, met name in opleidingen als Social Work, Sociaal Pedagogische Hulpverlening, PABO etc. Studenten die na hun studie in de praktijk van onderwijs en jeugdzorg terechtkomen moeten daar adequaat op voorbereid zijn en dus ook voldoende kennis hebben van de voor- en nadelen van media voor kinderen met een beperking.
 5. Onderzoekers moeten meer onderzoek doen naar het mediagebruik door kinderen met een beperking, met name, onder kinderen en hun begeleiders in de zorgsector, het praktijkonderwijs. Het meeste onderzoek naar kinderen en media vindt nu (internationaal) plaats onder 'gewone' kinderen thuis en in het regulier onderwijs. Kinderen in minder makkelijk vindbare plekken als de jeugdzorg en -hulpverlening en met beperkingen en of stoornissen zijn ondervertegenwoordigd in het onderzoek.

5 Literatuur

- Beer de, Y. (2011). *De Kleine Gids: Mensen met een licht verstandelijke beperking*. Alphen aan de Rijn: Wolters Kluwer Nederland.
- Caton, S. & Chapman, M. (2016). The use of social media and people with intellectual disability: A systematic review and thematic analysis. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 41(2), 125-139.
- Chadwick, D., Wesson, C., & Fullwood, C. (2013). Internet access by people with intellectual disabilities: Inequalities and opportunities. *Future Internet*, 5, 376-397.
doi:10.3390/fi5030376
- Li-Tsang, C.W.P., Lee, M.Y.F., Yeung, S.S.S., Siu, A.M.H., & Lam, C.S. (2007). A 6-month follow-up of the effects of an information and communication technology (ICT) training programme on people with intellectual disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 28, 559-566.
- Nikken, P. (2016). Vragen en ondersteuningsbehoefte bij de mediaopvoeding door ouders van jonge kinderen. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 44(1), 4-23.
- Owuor, J. Larkan, F., Kayabu, B., Fitzgerald, G., Sheaf, G., Dinsmore, J., McConkey, R., Clarke, M., & MacLachlan, M. (2018). Does assistive technology contribute to social inclusion for people with intellectual disability? A systematic review protocol. *BMJ Open*, 8(2), e017533.
doi:10.1136/bmjopen-2017-017533
- Pijpers, R. (Red.) (2014). *LVB-Jeugd en sociale media. Rapport over jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) en de risico's van sociale media*. Zoetermeer: Kennisnet.
- Vergeer, M. & Nikken, P. (2016). *Media en kinderen met een LVB: Een analyse van wat er al is en wat nog nodig is om kinderen met een LVB te includeren bij mediawijsheid*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut / Mediawijzer.net.

